

Mendelizam, eugenika i ljudski rod

PRIMJENA MENDELIZMA NA ČOVJEKA

Srž je mendelizma u tom,* da svaki individuum, koji je i sam postao od oplodjenog jajeta, stvara spolne stanice, od kojih jedna polovica sadrži nasljedno dobro s majčine, a druga s očeve strane. Čista rasa ima istovjetne gene, križanci raznovrsne. Geni se međusobno vladaju antagonistički, t. j. nastoje odijeliti se, pa to i čine prigodom stvaranja gameta (spolnih stanica). Označimo li pojedine gene sa x i y , to je formula za homozigotu xx ili yy (svaka je naime rasna oznaka u pojedinki uvjetovana dvostrukim genom; *zigot* je oplodjena stanica, odnosno pojedinka; homozigot, ako ima istovjetne gene, heterozigot — ako ima raznovrsne). Formula heterozigote je xy ili yx . Kod stvaranja gameta dolazi do razlučivanja gena: kod homozigota se odjeljuje x od x ili y od y , a kod heterozigota x od y ili y od x .

Kod križanja moguća su ova četiri slučaja:

a) Homozigot + homozigot iste rase, $xx + xx$. Svi će gameti imati istovjetne gene (x), pa će prema tome hibridi biti potpuno jednaki roditeljima. Na pr. križamo li dva primjerka *Mirabilis Jalapae* crvene boje međusobom, svi će potomci bez razlike biti također crvenog cvata.

b) Homozigot + homozigot dviju *različitih* rasa, $xx + yy$. Imamo dakle dvije vrste gameta x te y , pa će se prema tome hibridi genotipski razlikovati od roditelja (xy ili yx), a moguće i fenotipski. Na pr. križamo li *Mirabilem Jalapam* bijela cvata (yy) + *Mir. Jalapam* crvena cvata (xx), hibridi će biti ružičastog cvata (xy), t. j. razlikuju se i genotipski i fenotipski od svojih roditelja. U dominantnom slučaju (grašak visoka rasta dd + grašak patuljasta rasta rr) bit će hibridi izvana, fenotipski, jednaki roditelju visokog rasta, jer ta oznaka dominira nad drugom, ali genotipski će se razlikovati (dr), pa će se recesivna oznaka (r) pokazati, čim se oslobodi dominantnoga gena (d), t. j. kad se u F^2 (drugoј generaciji) spoji sa istovjetnim genom (rr).

c) Heterozigot + heterozigot, $xy + yx$. Četiri su mogućnosti križanja: xx , yy ; xy , yx . Kod *Mirab. Jal.* xx — crveni cvat, yy — bijeli; xy te yx — ružičasti. Omjer 1 : 2 : 1. U

* Vidi »Život« 1937., str. 59 sq.

dominantnom slučaju (visoki grašak dd , patuljasti rr) kombinacije su: dd , rr ; dr , rd . Omjer 3 : 1.

d) Homozigot + heterozigot, $xx + xy$ ili $yy + yx$. Kombinacije su: xx , xx , xy , xy , t. j. $2xx$, $2xy$ ili yy , yy , yx , yx , t. j. $2yy$, $2yx$. Kod Mirab. Jalapae (intermedijarni način) $2xx$ cvatu crveno, $2yy$ bijelo, a $2xy$ te $2yx$ ružičasto.

U dominantnom slučaju ($x = d$, $y = r$) imali bismo u prvom slučaju ($xx + xy$) : $2dd$, $2dr$, t. j. 100 % graška visokog rasta te 0 % patuljastog, a u drugom slučaju ($yy + yx$) : $2rr$, $2dr$, t. j. 50 % graška patuljastog rasta i 50 % visokog rasta (ali samo fenotipski!).

Kako se iz ovih primjeraka vidi dominantni geni (d) paraliziraju ispoljavanje oznaka, koje su uvjetovane recesivnim genima (r), kad se nađu s njima skupa. Ali recesivni geni zadržavaju svoju moć, te očituje se oznaka, koje su nosiocima, čim se međusobno popune (rr).

Primijenimo sada ove formule na čovjeka! Budući da se svi ljudi više ili manje međusobom razlikuju u pogledu nasljednog dobra, sastat će se kod ženidbe osobe s nejednakim kompleksima gena na pr. $xy + yy$. Uzmimo da je x dominirajući gen ($x = d$) koje bolesti, na pr. šećerne, onda vrijedi formula: $dr + rr = 2dr + 2rr$, t. j. polovina buduće djece bit će bolesna. Ako je x recesivan gen ($x = r$) koje bolesti, na pr. slaboumnosti, onda vrijedi formula: $rd + dd = 2rd + 2dd$, t. j. nijedno dijete ne bi bilo bolesno, ali polovina bi ih nosila dalje u sebi tu bolest, koja se može pojaviti u slijedećoj generaciji, ako se rd -individuuum sastane sa sebi sličnom pojedinkom. To je moguće, pače vjerojatno, kad se uzimaju bliži rođaci. Jer u tom se slučaju lako, kod šećerne bolesti na pr. sastane $dr + dr = dd + dr + rd + rr$, t. j. samo jedna četvrtina djece bit će pošteđena od šećerne bolesti (rr). K tome pridolazi još i to, da nitko ne može znati, hoće li se roditi dijete, koje bi moglo biti zdravo. U slučaju nasljedne slaboumnosti moguće je, da će se kod ženidbe rodaka sastati $rd + rd = rr + rd + dr + dd$, to jest, iako su obadva roditelja prividno zdrava, ipak će tek svako četvrto dijete biti doista zdravo (dd). Još je gore, sastane li se rd sa rr , ili da pače $rr + rr$. U jednom i drugom slučaju *sva* bi djeca nosila u sebi slaboumnost, a očito bi ih bilo bolesno u prvom slučaju 50 %, a u drugom 100 %. Nažalost ove formule ne znače samo teoretsku mogućnost već su prečesto sudbina mnogih i mnogih, pa i iz toga se vidi, kako je Crkva svojim ženidbenim zaprekama davno prije moderne eugenike i eugenički postupala!

Nasljedna nadarenost i opterećenost. Najpotpuniji pregled sviju rasnih oznaka, koje se ravnaju po Mendelovim zakonima, skupio je *F. Lenz*.⁹ Nasljedna je plava, crna boja očiju, kose, glatka te kovrčasta kosa, bijela ili tamna put, stas tijela,¹⁰ oblik glave, pa cijeli niz drugih oznaka kao na pr. oblik nosa, ustiju, uške itd. *Eugen Fischer* prvi je ustanovio te oznake proučavajući tako zvane rebotske bastarde, jedan mali narod bastarda u Južnoj Africi, koji je proizašao križanjem doseljenih Bura s urođeničkim Hotentotkinjama.

Na osnovu psiholoških opažanja osobito kod inteligentnijih od tih bastarda, koji osjećaju veliku disharmoniju svojih duševnih moći i sposobnosti, Fischer je također prvi izrekao mišljenje o nasljednosti duševnih sposobnosti, zapravo o nasljednoj različitosti u izgradnji živčanog sistema, što je onda uvjetom različitosti duševnih sposobnosti. Kasnije, dugogodišnjim proučavanjem osobito poređivanjem školskih ocjena u pojedinim obiteljima kroz više generacija, pa onda po tako zvanim ispitima inteligencije kod blizanaca u poredbi s rezultatima tih ispita kod dvojaka i braće, faktično se došlo do uvjerenja o nasljednosti duševne nadarenosti. Konačno je uspjelo profesor *Karplusu* dokazati nasljednost moždanih brazda te zavoja, iako se ne može još ništa reći o stupnju te nasljednosti. Uostalom, kad je već sigurno, da cijela tjelesna konstitucija pojedinčeva rezultira iz nasljednoga kompleksa, bilo bi doista čudno, kad bi živčani sistem bio izuzetak. Živčani pak sistem uvjetuje duševnu djelatnost, te tako možemo govoriti o nasljednosti duševnih sposobnosti.¹¹ Duša sama te njezine moći, razum i volja, dakako nijesu nasljedne. Nasljednost duševnih spo-

⁹ Fritz Lenz (E. Fischer, E. Baur), *Menschliche Erblchkeitslehre und Rassenhygiene*, 2 Bde.

¹⁰ Korelacija između pojedinih tipova tijela te duševnih osobitosti odnosno bolesti (Kretschmerova istraživanja!).

¹¹ Moglo bi se gornjoj tvrdnji prigovoriti pozivajući se na dušu kao na glavni agens razvitka te na njenu bit, kao »conprincipium«. Međutim čini se, da upravo mendelizam dokazuje, da duša — iako »conprincipium« —, se ne razlikuju većom ili manjom savršenošću. Kad bi naime postojala različnost savršenstva, očekivali bismo, da će se očitovati ondje, gdje su materijalne determinante (geni) jednake, na taj način, da bi konačan rezultat bio različan, t. j. dva blizanca morala bi se mnogo više individualno razlikovati negošto to obično biva. Duša prema tome poput arhitekta izgrađuje pojedinca onim materijalom, koji je dobila prigodom svoga stvorenja, t. j. s nasljednim dobrom, što je položeno u spolnim stanicama, te djeluje s tim materijalom ili preko njega već pre-

sobnosti, koju gornji rezultati postavljaju na najširu bazu, bila je već prije poznata u pojedinim obiteljima. Glasoviti su primjeri: rodoslovlje obitelji Krupp za industriju, obitelji Bach za glazbu, obitelji Darwin za prirodne nauke itd. Iako se ne smije u tim i sličnim primjerima premalo cijiniti utjecaj okoline i odgoja, ipak se nasljedna nadarenost tako ističe, da se u nju ne može sumnjati. Nasljedne su mnoge tjelesne anomalije, tako na pr. prekomjeran broj prstiju, sraslost pojedinih prstiju, rascijepljenost ruku, nogu, gornje i donje čeljusti, albinizam. Mnoge se bolesti, točnije bilo tjelesni bilo duševni nedostaci, ravnaju također po Mendelovim zakonima nasljedstva. Tako na pr. kratkovidnost, dalekovidnost, glaukom (slabljenje vidnog živca, koje vodi do sljepoće), gluho-nijemost. Ima nadalje nasljednih bolesti, koje stoje u posebnom odnosu prema spolu kao na pr. hemofilija, koja se očituje samo u muškom spolu, ali je prenose žene. Slično stoji stvar sa sljepoćom za crvenu boju te s kratkovidnošću spojena tako zvana noćna sljepoća (Nachtblindheit).

Važniji i po svojim posljedicama za narod kudikamo sudbonosniji su nedostaci, gotovo svi recesivnog karaktera, živčanog sistema, koji su tako uzrokom duševne nemoći. To su u prvom redu nasljedna slaboumnost, »dementia praecox« (Schizophrenie), cirkularno ludilo (manisch-depressives Irresein), bolest sv. Vita (Veitstanz), epilepsia itd. Neka govore primjeri:

Slaboumnost. H. Goddard opisao je jednu obitelj slaboumnih pod pseudonimom Kallikak. Praotac joj je iz dobre obitelji. Kao vojnik za vrijeme američke revolucije zaveo je u nekoj gostioni slaboumnu djevojku, koju je onda ostavio, da se oženi prema staležu. Iz zakonitoga braka poteklo je dosada šest generacija, sve zdravih, normalnih ljudi. Nezakonito dijete bijaše slaboumno, te oženivši se kasnije sa zdravom nekom djevojkom, imao desetero djece, od ovih troje umrije u nejakoj dobi, petero ih bijaše slaboumno, a samo dvoje normalno. Najstariji sin oženi se opet s nekom slaboumnom, koja mu rodi petnaestero djece, gotovo sva slaboumna! Rezultati

ma njegovoj prikladnosti. Što je taj materijal prikladniji, to će duša više razviti i pokazati svoje sposobnosti — sve do genija, što je pak manje prikladan, manje će se izvana očitovati savršenost duše — sve do granica idiotizma ili pače (u embriologijskom razvitku) do nakaza. Stoga i C. Z. (CJC) u kanonu 748. određuje: *Monstra et ostenta semper baptizentur saltem sub condicione; in dubio autem unusne an plures sint homines, unus absolute baptizetur, ceteri sub condicione.*«

slijedećih generacija: a) 41 brak — obadva roditelja slaboumna ($rr + rr$). Osim dvoje prividno zdrave djece — 222 slaboumno. b) U 8 brakova otac bijaše slabouman, a mati zdrava ($rr + dr$). Djece bijaše 20, 10 zdravih i 10 slaboumnih. c) U 12 brakovaa otac je bio zdrav, a mati slaboumna ($dr + rr$). Od djece 10 bijaše normalnih, 7 slaboumnih. U ovom primjeru dvostrukog rodoslovlja vidi se jasno utjecaj nasljednog dobra. Vidi se također i utjecaj okoline. Jer dok se među 496 direktnih potomaka zdrave linije nalaze samo dva alkoholičara te jedan nećudoredna života, u drugoj, slaboumnoj liniji od 490 direktnih potomaka (143 slaboumna, 46 normalnih, ostatak neopredjeljen ili sumnjiv) bilo je 8 posjednika javnih kuća, 33 prostitutkinje, 24 alkoholičara i 3 zločinca!

Dementia praecox. — *H. Lundborg* istražio je: a) 11 obitelji ($dd + rr$) sa 66 djece, od kojih nije bilo nijedno očito bolesno;

b) 11 obitelji ($dr + dr$) s 93 djece. Iako su roditelji bili na oko zdravi, ipak je u svakoj obitelji bilo barem jedno bolesno dijete. U svemu 17 duševno bolesnih te 7 psihopata;

c) 5 obitelji ($dr + rr$) sa 46 djece od tih 13 duševno bolesnih i 7 psihopata;

d) 1 obitelj ($rr + rr$) s osmero djece: *Franz* — *dementia praecox*, *Erik* — nastran, *Hedda* — idiot, *Karlo* — *dementia praecox*, *Jan* — isto, *Albert* — nastran, alkoholičar, raspuštena života, samoubojica, *Axel* — nastran, alkoholičar, raspuštena života, *Adolfina* — nastranost, nemoral prije udaje.

Zaslugom istraživanja *E. Rüdina* poznata je danas vjerojatnost, kojom nastupa nasljedna šizofrenija (najraširenija duševna bolest). Ako je jedno od roditelja bolesno, od djece će bolovati od prilike 1/10, a 34—42 % bit će psihopati. Ako je obadvoje roditelja bolesno, polovica će djece biti također bolesna, osim toga od druge polovice bit će preko 50 % psihopata. Kod cirkularnog ludila vjerojatnost oboljenja još je veća.

Kriminal. Evo primjera poznate obitelji »The Jukes«! Ada Juke, prababa te porodice, provodila je skitnički život u USA. Umrula je 1740. Postoje službeni izvještaji od 709 njezinih potomaka, od kojih je 196 rođeno izvan braka, 142 uzdržavano od općina, 64 duševno bolesnih, 174 prostitutkinje, 77 zločinaca — među njima 12 ubojica. Izdaci države za ove kriminalne tipove iznose dosada 60 milijuna dinara.¹²

¹² Da je u ovom slučaju po srijedi osim utjecaja okoline također i nasljednost, potvrđuju istraživanja *J. Lange-a*, koji je istražio obzirom

Još jedno pitanje. Ostaje li idioplazma, t. j. materijalni nosilac nasljednosti, nepromijenjena? Sigurno je, da *individualno stečene sposobnosti*, kao na pr. ozljede, izgubljeni udovi uslijed bilo koje nezgode, vježbanjem ili zanatom stečena tjelesna snaga, znanje, oslabljeni živčani sistem uslijed mana i zlih navika te razne zarazne bolesti *nisu nasljedne*. Što si pojedinac zaslugom ili krivnjom osobno steče, njemu je samome na korist ili štetu. Kod zaraznih bolesti najviše da je nasljedna sklonost prema dotičnoj bolesti, kaošto je to kod sušice.¹³ Jer po sebi idioplazma ostaje nepromijenjena. »Po sebi«; nesumljivo je naime, da se kod čovjeka mogu prouzrokovati direktne promjene u sastavu idioplazme i to, koliko je dosada poznato, na gore. Tako na pr. različite zrake, osobito radium, djeluju direktno na sastav spolnih stanica. Od prirodnih faktora sigurno se znade, da uživanje otrova, osobito alkohola, može prouzrokovati promjene u idioplazmi. Alkoholizam kao takav nije nasljedan. Činjenici, da su potomci alkoholičara i sami odani piću, valja tražiti razlog u slaboumnosti i u lošoj socijalnoj okolini. Baš slaboumnost alkoholičareve djece direktan je učinak alkohola u mnogim slučajevima, i ta slaboumnost ostaje onda nasljedna. A to znači, da je taj otrov morao u samoj idioplazmi proizvesti takve promjene — moguće uništenje gena — da se to više ne može samo popraviti.

Ni spolne bolesti ne djeluju na idioplazmu. Ali lako je shvatiti od kolike su važnosti za narod, kad se znade, da mogu u teškim slučajevima uništiti kolijevku života pod srcem majke ili pak sam plod. K tome se te bolesti sve više šire, te prijete, da će postati prave narodne pošasti. Još je teže, kad jedan od bračnih drugova, mjesto obiteljske sreće,

na nasljednu moralnu nejakost (*Minderwertigkeit*) 27 dvojaka istoga spola u kažnjivoj dobi. Od tih je 10 blizanaca. Ti su bili svi kažnjeni radi istih prekršaja, dali se na izvršavanje kažnjivih djela i isto doba, pa i u njihovu vladanju kod suda te u podnošenju kazne nije bilo nikakove razlike. Od 17 preostalih dvojaka bila su kažnjena samo dva para — što odgovara običnom kriminalitetu kod braće, a i ti su bili kažnjeni radi različitih prekršaja.

¹³ O. von Verschuer i K. Diehl istraživali su dvojke s obzirom na tuberkulozu. Od 75 pari bilo je 19 blizanaca. Samo u dva slučaja bio je jedan od dva blizanca zdrav, a i to ne sasvim, dok su se svi ostali parovi držali sasvim jednako prema bolesti. Od ostalih 38 istospolnih dvojaka, dva su para oboljela u istim okolnostima; u 16 slučajeva vladahu se sasvim različito, a u preostalih 14 oboljela su doduše oba para, ali u različito vrijeme i različitim okolnostima.

nade tešku, sramotnu bolest. Tu dobiva riječ »tragika« svoje potpuno značenje.¹⁴

EUGENIKA U PRAKSI

Vratimo se sada, nakon tih dugih ali potrebnih ekskurzija u područje mendelizma, citologije te u područje formula, koje su »sudbina« tolikih ljudi, opet eugenici. Kazali smo, da su neposredni predmet eugenike bračni drugovi, budući da od njih proizlazi novo pokoljenje. Formule na čovjeka primjenjenog mendelizma govore i te kako jasno, da su roditelji u mnogo slučajeva upravo sudbina svoje djece.

*Prva dakle zadaća eugenike jest razdijeliti ljude na zdrave i bolesne, već prema njihovu nasljednom dobru. Teška, u velikoj većini slučajeva zasad, a valjda i u budućnosti, nerješiva zadaća. Jer prvo mnogo je bolesti, tjelesnih i duševnih, koje nastupaju nasljedno, ali i nenasljedno. U prvom slučaju brak je izvor bolesnog potomstva, u drugom nije. Razlikovati pak u pojedinom slučaju, da li je bolest nasljedna ili ne, nije moguće bez poznavanja predaka, barem kroz tri generacije, osim ako su tu blizanci ili veliki broj bolesne braće kao znaci. Radi toga je eugenika u praksi zasad primorana ostati kod pojedinih obitelji, gdje bolest nastupa trajno. Drugo, najveći dio, osobito teških bolesti, recesivnog je karaktera te odatle slijedi, da se u razmjerno malenom broju pojedinaca očituje (*rr*), dok su ostali prividno zdravi (*dr*), te ne daju povoda sumnji ni sebi ni drugima. Bolest se očituje tek kod djece, a i to samo onda, ako je i jedan i drugi roditelj jednakoga nasljednog dobra (*dr + dr* ili *dr + rr*). Radi toga je zasada nastojanje eugenike upravljeno gotovo samo na sastavljanje rodoslovlja pojedinih obitelji, iz kojih se može onda prosuditi pravo stanje pojedinaca, s većom ili manjom sigurnošću.*

Druga zadaća eugenike. Kazali smo, da valja kulturi pripisati krivnju degeneracije. Kao pozitivni faktori mogli bi se navesti najprije urbanizam (veliki broj gradova) s nezdravim prilikama za siromašni dio stanovništva, tvornička

¹⁴ Dok je prije alkohol bio galvni svodnik svih prekršaja protiv moralnog reda te tako povod zaraznim bolestima, danas je to kod mladeži komunizam, koji danajskim darom svoje ideologije o slobodnoj ljubavi vabi mladež u svoje redove. Danajski dar i za mladež samu. Kako se može očekivati životno veselje i aktivnost u istrošena — ako ne ujedno i venerički bolesna čovjeka? A što može narod ili »čovječanstvo« očekivati od tih mladih staraca? Procvat i blagostanje — ideja, kojom se hvasta komunizam — sigurno ne.

industrija, osobito kemijska, uživanje raznih otrova, osobito alkohola itd. Još je važniji *negativni faktor*, t. j. što je današnjoj civilizaciji uspjelo, da onemogućući faktore *prirodne selekcije*, kao što su to bile velike pošasne bolesti: kuga, kolera i slične. Te bolesti, iako bič Božji, premda su kosile i zdrave, ipak su prema prirodnom redu tražile svoje žrtve najviše među onima, koji su bili slabije otporni. To, uz prirodan način života, te visoka moralnost bilo je uzrokom, da srednji vijek nije poznao problema eugenike. Danas naprotiv vrši se selekcija u obratnom pravcu. Dosta je, da se sjetimo rata, kad su zdravi morali na frontu, dok su bolesni ostajali kod kuće. Kod raznih katastrofa pogibaju obično zdravi. Osim toga činjenica je, da dandanas baš zdrave obitelji nazaduju uslijed ekonomskih poteškoća, bilo da se uopće ne sklapaju, bilo pak ograničenjem poroda, dok se bolesni naraštaj širi, jer takovim nedostaje smisao za odgovornost (slaboumni, alkoholičari i sl.). Pode li sve tako dalje nesmetanim tokom, perspektive ljudskoga društva ne će biti baš ružičaste.

Koja nam sredstva predlaže eugenika, da se suzbije ta bujica bolesti?

a) *Eugenička odgoja naraštaja*, t. j. odgoj djece u eugeničkom smislu, savjeti prigodom izbora bračnoga druga itd. Nedostatak toga sredstva poglavito je u tome, što je ta odgoja nemoguća baš ondje, gdje je najpotrebnija, naime kod bolesnih. Tko će slaboumne i duševno bolesne eugenički odgojiti?

b) *Zatočenje*, t. j. čuvanje bolesnih u posebnim zavodima, bolnicama. Da je i to sredstvo neuspješno, slijedi iz svega, što je već prije rečeno. U zavode se naime mogu staviti samo oni, koji su očito bolesni (*rr*). Prividno zdravi (*dr*) mogu lako izbjeći svakoj kontroli. Osim toga već je broj prvih tako velik, da je teško smočiti sredstva za njihovo uzdržavanje, a kamo bi se došlo, kad bi se htjelo zatočiti sve nasljedno opterećene u težem stupnju!

c) *Sterilizacija*. Sastoji se u tome, da se na nasljedno opterećenima izvrši operacija, koja onemogućuje prokreaciju, ali tako, da operirani ostaju u posjedu generativnih žlijezda. Projekt je dobio zakonsku snagu u mnogim državama USA, a onda također i u Trećem Carstvu, nakon dolaska nacional-socijalizma na vlast.

Što nam je držati o sterilizaciji? S eugeničkog stanovišta mora se primijetiti:

a) Da sterilizacija bude doista uspješno sredstvo, mora se provesti sasvim radikalno, t. j. valja sterilizirati sve na-

sljedno opterećene (*rr* i *dr*). U USA bi dakle po računima eugeničara valjalo sterilizirati oko 15 % cijeloga stanovništva, t. j. oko 10—15 milijuna, a u Njemačkoj oko 4 milijuna. Komentar tu ne treba!

b) Eugenička indikacija nije i ne će biti sigurna. Prema tome opasnost je, da nastradaju mnogi zdravi, a osim toga gubi se onaj mogući postotak zdravoga potomstva.

c) Posljedica sterilizacije obično je nemoral steriliziranih, kako to pokazuje iskustvo, te se tako dobitak na jednoj strani obilno rekompenzira gubitkom na drugoj. Jer nemoralom danas su uvijek spojene spolne bolesti. Ove dobivaju dakle time još veći zamah. A što veneričke bolesti znače za narod, dobro nam je poznato.

S moralnog stanovišta stvar je jasna: sterilizacija je nedopuštena, jer znači povredu ličnih prava osobe, t. j. lišenje integralne naravne sposobnosti pojedinca bez njegove lične krivnje. Društvo nema pravo da to traži, ni u ime općeg dobra, jer društvo, država, postoji radi pojedinca, ona je sredstvo, koje treba da omogući pojedincu njegov duševni i tjelesni razvitak, vremenitu i vječnu sreću. Ne će država, društvo postojati u vječnosti — a taj je pravi cilj čovjekov —, nego samo prava osoba, pojedinac. Jasno je dakle, da država nema prava lišiti pojedinca bez ikakve lične krivnje bilo koje savršenosti, koja mu pripada po prirodnom pravu, koja je integralni dio njegove osobe, iako država ima pravo izvrgnuti pojedinca životnoj opasnosti (na pr. u ratu) radi općeg dobra ili ga lišiti života u slučaju krivnje. U ovom posljednjem slučaju ima pravo dakako i na djelomično lišenje lične savršenosti, pa tako može imati pravo i na sterilizaciju.

U slučaju, da se sterilizacija želi primjenjivati samo na faktično bolesne pojedince (*rr*), valja reći, da onda praktički kao zaštitno sredstvo dolazi u obzir samo zatočenje bolesnih. Jer ništa drugo do materijalnog interesa ne govori u tom slučaju u prilog sterilizacije. Žalosno je pak, da u narodima kršćanske kulture više vrijedi materijalni interes, negoli pravo i dostojanstvo ličnosti. Može li biti većeg poniženja za čovječanstvo uopće, negoli je to, da se zakonski radi novaca vrijeda dostojanstvo osobe, da se u čovjeku gleda tek razvijenija životinja i prema tome s njime postupaju?

Država nema pravo uvesti prisilnu sterilizaciju. Ali ni dragovoljna sterilizacija nije dopuštena. Bog je vrhovni gospodar našega života i naših sposobnosti. Čovjek nema prava, da se liši svojevóljno bilo koje integralne savršenosti svoje naravi. Ali može i mora ne služiti se, uzdr-

žavati se, kad je to u interesu općeg dobra, kad je već unaprijed vjerojatno, da će njegovo potomstvo biti nesretno. Kad već vjera traži od nas svladavanje, trpljenje, onda se valja najprije svladavati u onome, što bi moglo drugima biti na nesreću. Sa strane kršćanskog društva opet, valja se kloniti onog mišljenja, koje u nasljedno opterećenima gleda samo beskorisne članove zajednice, te računa samo time, kako da ih se riješi. Jer ponajprije svaki čovjek, pa bio on i idiot, ima besmrtnu dušu, koja po sebi može biti jednako savršena kao i u genija, i koja je stvorena, da gleda Lice Božje. A onda, koliko prilike za vježbanje u ljubavi i u djelima milosrđa pružaju baš ti članovi ljudske zajednice! Tu nema nikakve nade u materijalnu naplatu, u zahvalnost, već se radi jedino iz ljubavi prema Bogu. Ljubav i kršćansko shvaćanje s jedne i s druge strane, mogu dakle da prilično zamijene sve prisilne mjere.

d) Konačno i jedino uspješno sredstvo, da se suzbije nasljedna opterećenost, jest što jače umnažanje nasljedno zdravih obitelji. Jer uslijed recesivnog karaktera velike većine nasljednih bolesti ne dolaze te do izražaja, nego se gube u velikoj masi zdravih. Opasnost je jedino, da izbiju u rodbinskim ženidbama, koje međutim Crkva i tako zabranjuje, a čemu se i inače dade doskočiti. Problem naime nasljedno opterećenih i tako nije bio aktuelan sve do današnjeg vremena, koje se ističe opadanjem poroda te uslijed toga opadanjem nasljedno zdravih obitelji.

Time prelazimo na drugo područje eugenike, na proučavanje utjecaja, što ga vrši okolina na razvoj obitelji te na broj djece u relaciji prema budućnosti naroda. H. Muckermann poklanja cijeli drugi svezak (*Gestaltung und Lebenslage*) svog djela tome faktoru. Cijeli se sadržaj dade sažeti u tri riječi: vjernost u obdržavanju naravnog zakona, socijalna pravda, Bog. Prvo označuje dužnosti pojedinca među sobom, drugo društva prema obitelji, a treće vrhovnu normu savjesti.¹⁵

F. Krautzer D. I.

¹⁵ Problemi su eugenike teški. Tu se sukobljuju interesi društva, pojedinca, različitih mišljenja i morala, a sve to u praktičnoj, zapravo ličnoj sferi. Tu je potreban dobar vođa. H. Muckermann je takav i teško da ćemo naći vrsnijega. On je jednako izobražen u filozofiji, teologiji i moralu, te u biološkim disciplinama, a napose u eugenici. Neprestanim konferencijama, što ih drži diljem cijele Njemačke, stekao je kontakt s narodom i konkretnim potrebama. Tako je mogao da prilagodi svoja djela aktuelnim potrebama i da izmakne učenjačkoj suhoparnosti.